

SVENSKA JÄGAREFÖRBUNDETS HANDLINGSPLAN FÖR VARG

Antagen av förbundsstyrelsen 2005-10-24

Planen skall revideras senast under 2008

1. SAMMANFATTNING

Vargen skall fortsatt vara en del av den svenska faunan i enlighet med Svenska Jägareförbundets rovdjurspolicy. Genom en aktiv förvaltning skall säkerställas att vargstammens fortsatta utveckling sker under kontrollerade former. Förbundet skall med stor kraft verka för att

- vargstammen skall begränsas till maximalt 15 vargföryngringar per år fördelat på delområden med maximalt 1 – 2 föryngringar.
- omfattningen av skador på hundar, uttag ur klövviltstammar samt skador på djurhållning skall vara vägledande för vilken lokal täthet som kan accepteras.
- rätten till nödvärn (§ 28 JF) vid vargattack på hundar och andra tamdjur måste stärkas. Därtill skall lagstiftningen ändras för att underlätta skydds- och avlysningsjakt beslutad på regional nivå.
- ansvariga myndigheter tillser att det fortlöpande tas fram bra faktaunderlag om vargstammen och att aktuell information får tillräcklig spridning. Jägareförbundet skall kunna medverka i inventeringar och informationsverksamhet.
- stödja forskning i syfte att utveckla vargförvaltningen.
- ”vargtelefon” inrättas i samtliga vargrevir och för att staten skall ta ansvar för att tillräckliga ekonomiska och personella resurser ställs till förfogande för utveckling och genomförande av olika former av skadeförebyggande åtgärder.

2. BAKGRUND

Nationellt mål enligt riksdagens beslut om sammanhållen rovdjurspolitik

Enligt riksdagens beslut skall etappmålet för vargstammen i Sverige vara 20 föryngringar per år, vilket motsvarar totalt ca 200 individer. Då detta etappmål uppnåtts skall en grundlig utvärdering av vargförekomstens effekter genomföras. Därefter beslutas om ett eventuellt nytt etappmål eller en miniminivå. Målet för vargstammens expansion skall vara att stammen tillväxer varsamt och att arten på naturlig väg sprider sig över landet, men att dess förekomst i renskötselområdet i huvudsak begränsas till de områden utanför renskötselns åretruntmarker där den gör minst skada. Det långsiktiga målet är att vargstammen skall växa till en nivå som säkerställer att den långsiktigt finns kvar i den svenska faunan.

Av propositionen om ”En sammanhållen rovdjurspolitik” framgår vidare att skydds jakt i begränsad omfattning kan tillåtas innan etappmålet är nått. Det bör främst ske inom renskötselområdet. Även utanför detta område bör skydds jakt kunna tillåtas i begränsad omfattning. Det kan främst gälla enstaka individer i situationer med omfattande skadeproblem. Också i en situation där stammen ökar snabbt kan det enligt propositionstexten vara motiverat att möta lokala problem med skydds jakt.

Korthistorik

I Sverige har vargen ursprungligen funnits över hela landet utom på Öland och Gotland. Antalet vargar har under mycket lång tid varierat och efter en uppgång i början på 1800-talet minskade stammen kraftigt till följd av intensiv förföljelse. Efter 1870 dödades nästan inga vargar söder om de tre nordligaste länen. Minskningen fortsatte under 1900-talet och vid fridlysningen 1966 uppskattades stammen till ett tiotal individer i Sverige. Med undantag för en föringring i Norrbottens län 1978 förekom efter fridlysningen inga kända föringringar i Skandinavien förrän 1983 i norra Värmland. Från vargflocken i Värmland som ynglade nästan varje år spred sig vargarna. Sedan 1991, då två kullar föddes i landet, har stammen fortsatt att öka kring ett kärnområde i Värmland, Närke och Dalarna. Sedan 1997 har vargkullar också fötts i Norge.

Genetisk forskning har visat att den ursprungliga Skandinaviska vargen tycks vara utdöd. Dagens stam har grundats av två vargar vars ursprung enligt DNA-analys är den Finsk – Ryska stammen. På 1980-talet bidrog upprepad syskonparning till minskad genetisk variation. När en ny individ kom in i stammen i början på 1990-talet, ökade den genetiska variationen. Trots att flera vargar har invandrat österifrån sedan dess har inga av dessa reproducerat sig. Mot den bakgrunden är inavelsgraden i stammen relativt hög. Vargen uppmärksammas mycket och få människor är oberörda av denna viltart.

Problem och konflikter:

Renar och tamboskap

Att vargar tog renar och annan tamboskap var den främsta orsaken till att arten förföljdes till gränsen för utrotning från den Skandinaviska halvön. För renskötseln kan varg orsaka stora skador såväl genom att döda renar som genom att vargar splittrar renhjordar. I några fall under de senaste åren har vargar orsakat stora förluster för enskilda renägare. Enskilda fårägare har också drabbats av kännbara förluster till följd av vargangrepp. Sammantaget har antalet angrepp på tamboskap i Sverige varit drygt 100 de senaste två åren, men 2002 angreps drygt 200 djur - av ett fåtal vargar. En stor del av de angripna djuren har varit får – 2004 angreps 102 får och 8 nötboskap. Sannolikt hade skadorna varit betydligt större om inte skadeförebyggande åtgärder i ökande omfattning har genomförts. Uppsättning av speciella elstängsel är den viktigaste åtgärden för att skydda djurbesättningar i områden med etablerad vargförekomst. Under 2004 beviljade länsstyrelserna ca 4 miljoner kr för förebyggande åtgärder. I Norge som har en omfattande fårnäring med får på fritt skogsbeta har vargen orsakat betydande förluster av får. Får på fritt skogsbeta är särskilt utsatta också i de delar av Sverige där det förekommer fåbodbruk.

Attacker på hundar

Jakt med löshund – drivande hundar, ställande hundar för älg, trädkällare etc. – som arbetar långt från föraren har en stark tradition i Skandinavien. Det är väl känt från 1800-talet att varg ibland attackerar jakthundar. Detta har medfört att jakt med hund kraftigt har minskat i de flesta etablerade vargreviren. Under första hälften av 1990-talet dödades i genomsnitt 2-3 hundar årligen i Sverige och enstaka i Norge. Under 2003 angreps 18 hundar, 2004: 14. Av dessa har mer än hälften (2004: 8) blivit dödade. Flertalet hundar har angripits inom etablerade vargrevir, men det förekommer också attacker från kringströvande vargar. Att få sin hund vargriven är mycket svårt känslomässigt för den som drabbas. Det kan också vara ekonomiskt kännbart eftersom den statliga ersättningen inte täcker värdet av en värdefull hund. Sedan vintern 1999 – 2000 pågår en försöksverksamhet med sk ”vargtelefon”. Områden med radiomärkta stationära vargar indelas i ”rutor” på ca 10.000 ha. Via en telefonsvarare kan hundägare och andra intresserade få upplysning om i vilken ruta vargen senast blev pejlad. Verksamheten är uppskattad av många jägare.

Vargen och klövviltet

När vargstammen etablerades i Värmland på 1980-talet var tillgången på såväl älgfoder som älg mycket god. I en del områden fanns omkring 15 älgar per 1000 ha i vinterstam, och under sådana förhållanden har vargens predation på älg liten inverkan på jägarnas möjligheter att beskatta älgstammen. Idag finns mindre arealer ungskogar med attraktivt älgfoder. Av hänsyn till skogsbrukets intressen har älgavskjutningen på många håll ökats i syfte att minska stammen. Allt fler vargrevir finns därför i områden med en relativt gles älgstam. Dessutom tenderar reviren att bli mindre när flera revir etableras intill varandra i begränsade områden. När vargar etablerar revir i områden med 5-6 älgar /1000 ha tar vargarna enligt forskarnas beräkningar mer än hälften av älgstammens avkastning. Om det även finns björn i vargrevir med en älgstam på denna nivå, blir jägarnas uttag reducerat till mindre än en älg / 1000 ha vid en genomsnittlig predationstakt, revirstorlek och älg tillväxt. Om predationen i stället är hög eller älgens tillväxt låg, kan rovdjuren ta hela avkastningen från älgstammen. I ett litet vargrevir med låg tillväxt hos älgstammen och hög predationstakt kan älgavskjutningen bli mindre än 1 älg / 1000 ha även om älgstammen är 10-12 älgar i vinterstam. För jägarna – som varit vana vid betydligt större avkastning av älg – kan etablering av varg därför resultera i en älgjakt som inte längre upplevs vara meningsfull. Vargen tar också rådjur och en spridning av arten kommer att påverka andra klövviltarter som hjort och vildsvin. Vargens uttag ur klövviltstammarna leder också till konflikter med markägarnas intresse av såväl goda möjligheter till jakt som god ekonomisk avkastning från jakten.

Vargen och människan

När vargen etablerar sig i ett område uppstår ofta en polariserad diskussion mellan olika intressegrupper. Organisationer med likartade intressen hamnar inte sällan i konflikt med varandra beträffande synen på hur arten skall förvaltas. Länsstyrelserna har ett stort ansvar för att hantera samarbetet och dialogen inom respektive län. En grundläggande förutsättning för en bra dialog är att informationsvägarna är väl uppbyggda så att nya fakta som genereras vid spårningar etc. inom den regionala fältverksamheten görs tillgängliga för dem som önskar få information.

Enskilda människor kan uppleva vargens närvaro på olika sätt. Jägare och djurägare kan t.ex. uppleva att livskvaliteten påverkas av att man upplever vargen som ett hot mot jakthundar eller tamboskap. En del människor har en inneboende rädsla för varg och särskilt i områden där vargar uppträder oskyggt upplever många ett stort obehag av att veta att de kan möta en varg. En del vargar kan uppträda mycket oskyggt. I något fall har skydds jakt medgivits när vargar uppehållit sig bland bebyggelse eller visat sig benägna att para sig med hundar.

Utbredning och status

Från 1997 – 99 ynglade 5 till 6 vargpar årligen i Mellansverige och angränsande delar av Norge. Under 2000 föddes 10 kullar. Under 2000 – 2003 var antalet föringringar ganska konstant med 9 – 11 kullar årligen. Våren 2004 föddes valpar i 14 flockar, varav 12 i Sverige eller på tvärs över gränsen. Deras revir var koncentrerade inom en begränsad del av landet, i Värmland, Dalarna, Gävleborg, Örebro, Västmanland och Västra Götaland. Vintern 2004/05 registrerades 14 familjegrupper och 12-16 vargpar i Skandinavien. Av dessa fanns 12 flockar och 10-13 par i Sverige eller i gränsområdet mot Norge (Wabacken m. fl Statusrapport 10 juni 2005). Antalet vargar som registrerats vid inventeringarna var 109 – 125 i Skandinavien sedan 13 kända döda vargar frånräknats.

Vargar vandrar långa sträckor och strövdjur kan dyka upp på hela det Skandinaviska fastlandet från Skåne till Finnmark. Den längsta kända vandringen är 110 mil fågelvägen, från Hedmarks fylke i Norge till nordöstra Finland. Vargen har stor reproduktionsförmåga. Sedan 1990 har tillväxten i genomsnitt varit ca 25 % per år. Antalet familjegrupper och nya parbildningar kan därför förväntas öka ytterligare de närmaste åren. Samtidigt sker ständigt en viss avgång. Bland kända dödsorsaker kan nämnas skydds jakt (främst i Norge) trafik, illegal avlivning, skabb och annan sjukdom.

3. SVENSKA JÄGAREFÖRBUNDETS MÅLSÄTTNING

3.1 Långsiktig målsättning

Populationsutveckling: Vargstammen skall fortsatt vara en del av faunan i Sverige. Genom en aktiv förvaltning skall säkerställas att tillväxten är varsam. Enligt Jägareförbundets uppfattning skall vargstammen begränsas till en sådan nivå att det i Sverige föds maximalt 15 vargkullar per år. Förbundet skall med stor kraft verka för att Sveriges Riksdag sänker det nationella målet till denna nivå samt att riksdagen beslutar att detta skall vara en maximinivå för landet. För att motverka stark koncentration lokalt och för att säkerställa en stor spridning i landet skall den nationella maximinivån fördelas regionalt, i delområden. När det maximala antalet föryngringar uppnåtts som kan accepteras nationellt eller regionalt, skall stammen i aktuellt område balanseras genom avlysningsjakt utförd av lokala jakträttsinnehavare.

Förvaltningsstrategi: Omfattningen av skador på hundar, vargens uttag ur klövviltstammarna samt skador på rennäring och annan djurhållning, skall i första hand vara vägledande för vilken lokal täthet av varg som kan accepteras. Vid bedömningen skall därtill beaktas att det samlade rovdjurstrycket blir acceptabelt för viltvården och den Nordiska jakttraditionen. Genom jakt skall man eftersträva att skapa en rotation i vargstammen genom att skjuta båda alfadjuret och om möjligt ytterligare djur i ett område där man haft ett vargrevir under några år. Då finns goda chanser att de som upplevt vargförekomsten negativt kan få leva i varglesa marker under ett antal år. Jakt skall också beviljas om nya revirmarker par etablerar sig i samma område. Om man inom ett län eller annat större område skapar en sådan dynamik, att de som bor inom ett vargrevir vet att vargtätheten inom deras hemmarker kommer att minska om något år, torde det bli lättare att få acceptans för vargstammen.

Utbredning och regionala mål: Vargen skall få sprida sig på naturlig väg under kontrollerade former. Svenska Jägareförbundet anser att det samlade rovdjurstrycket måste beaktas vid beslut om regionala maximinivåer för vargstammen. Svenska Jägareförbundet accepterar maximalt 1- 2 vargföryngringar per år i följande delområden.

Regionala delmål –
maximalt antal
vargföryngringar per

Se karta till höger.

delområde

Om antalet föryngringar i något av dessa delområden överstiger angivet mål skall antalet begränsas på denna nivå genom jakt. Likväl skall skyddsjakt kunna beviljas innan det regionala maximala antalet föryngringar har uppnåtts, om det samlade rovdjurstrycket eller annan olägenhet blir oacceptabelt stort. Beslut om avlysningsjakt skall kunna fattas på regional nivå av länsstyrelsen. I många fall kommer vargrevir med föryngring att delas mellan två av delområdena. I sådana fall skall summan av andelen i respektive område utgöra grund för bedömning av antalet föryngringar i respektive delområde. Om två vargrevir vardera till hälften ligger inom delområdet kommer dessa att summeras till en föryngring.

3.2 Kortsiktig målsättning

Genom en aktiv förvaltning skall säkerställas att vargstammens fortsatta utveckling sker under kontrollerade former. Vargstammen har nått en sådan numerär och täthet att det är hög tid att medge jakt. Målsättningen med jakten skall vara att:

- balansera stammen enligt angivna nationella och regionala maximinivåer,
- minska tätheten i områden med stora koncentrationer av varg,
- minska problemen i områden där varg orsakar skador eller andra olägenheter,
- säkerställa acceptabla möjligheter till traditionell jakt med hund i vargrevir,
- bidra till ökad skygghet för människor,
- förhindra sociala konflikter.

4. ÅTGÄRDSPROGRAM – Där alla redovisade punkter är av mycket

stor vikt

- **Aktiv opinionsbildning**
På bred front och med stor kraft skall Jägareförbundet på alla nivåer i förbundet bedriva en aktiv opinionsbildning i syfte att vinna gehör för målsättningen i handlingsplanen. Ett viktigt led i arbetet är att verka för att jägarna och övrig lokalbefolkning får ökat medinflytande och ansvar för förvaltningen av vargstammen.
- **Förstärkt rätt att skydda hundar och andra tamdjur vid rovdjurangrepp**
Jägareförbundet skall med kraft verka för utökade möjligheter att med stöd av § 28 JF få rätt att genom skyddsjakt på eget initiativ (nödvärnsjakt) få döda varg i syfte att avvärja angrepp på hund eller annat tamdjur. Åtgärden skall få genomföras såväl strax innan ett förestående angrepp som när ett angrepp pågår.
- **Utökade möjligheter att bedriva avlysningsjakt**
Jägareförbundet skall verka för att lagstiftningen ändras (23a JF) för att utöka möjligheterna att bedriva avlysningsjakt på varg i syfte att:
 - balansera stammens nivå i enlighet med angivna nationella eller regionala maximinivåer
 - minska tätheten i områden med stor koncentration av varg eller ett högt samlat rovdjurstryck på klövviltstammarna,
 - säkerställa att stammarna av bytesdjur har en sådan numerär att en meningsfull jakt på dessa kan bedrivas,
 - förhindra sociala konflikter.

Genomförande: Avlysningsjakt skall ske med jaktmetoder som är accepterade i Sverige. Jakten skall ske inom tidsramen oktober - mars. Selektiv jakt på valpar skall även kunna medges i augusti.

- **Utökade möjligheter att bedriva skyddsjakt**
Skyddsjakt är en viktig del av rovdjursförvaltningen. Skyddsjakt med stöd av § 27 Jaktförordningen (JF) skall medges där varg orsakar skador: t.ex. i områden där hundar utsätts för angrepp eller där vargar orsakar skador på renar eller tamkreatur.
- **Samverkan, utbildning och information**
Jägareförbundet och Länsjaktvårdsföreningarnas samverkan med länsstyrelser, kommuner, areella näringar och andra berörda intressen i länens rovdjursgrupper och/eller viltvårdsnämnder skall fortsätta och utvecklas. Samverkan med angränsande län i Norge och Finland bör också utökas. Utbildning och information av jägarna skall ha hög prioritet. Jägareförbundet skall verka för att ansvariga myndigheter tillser att aktuell information får tillräcklig spridning. Förbundet skall också verka för att underlätta samverkan över jaktgränser inom större områden. Liksom i fråga om övriga viltarter skall Jägareförbundet på alla nivåer i organisationen så långt möjligt söka motverka illegalt dödande.
- **Beståndsuppskattning, forskning samt dokumentation av problem och konflikter**
God kunskap om vargstammens numerär och utbredning är en viktig förutsättning för förvaltningen av stammen. Jägareförbundet skall verka för att ansvariga myndigheter tillser att det fortlöpande tas fram bra faktaunderlag. Förbundet skall organisera registrering av vargobservationer under älgjakten samt kunna genomföra yttäckande inventeringar på uppdrag av respektive länsstyrelse, i syfte att fastställa varg- och lodjursstammens storlek.

Jägareförbundet skall initiera och stödja forskning om rovdjurens påverkan på bytesdjuren i syfte att utveckla förvaltningen. Därtill skall förbundet initiera forskning om påverkan på människors sociala situation. Problemet med att vargar angriper hundar skall ägnas särskild uppmärksamhet.

- **Skadeförebyggande åtgärder**
Jägareförbundet skall verka för att skadeförebyggande åtgärder för att skydda såväl hundar som tamboskap utvecklas och tillämpas. I områden där det finns radiomärkta vargar skall jägare och andra intresserade få information via "vargtelefon". I syfte att minska riskerna för attacker på hundar och andra tamdjur skall förbundet verka för att radiomärkning av alfadjur, samt återrapportering via "vargtelefon", genomförs i alla vargrevir. Jägareförbundet skall med stor kraft verka för att staten tar ansvaret för att tillräckliga ekonomiska och personella resurser ställs till förfogande såväl för förvaltningsmärkning och information via "vargtelefon" som för andra skadeförebyggande åtgärder som behövs för att möjligheterna till djurhållning och traditionell jakt med hund kan bedrivas.